

5. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України: [Електронний ресурс].— Режим доступу.: www.uazakon.com/document/spart82/inx82293.htm
6. Кривокора Ю. Н. Интеграция промышленных производств и сельскохозяйственных организаций: методология и практика // Экономика сельскохозяйственных предприятий. – 2008. - №8 – с.49-52.
7. Фрайчук О. М. Передумови інтеграції АПК України у світове господарство // Економіка АПК. – 2005. - №12 – С. 58-63.
8. Ярема Л.В. Аспекти побудови економічного механізму інтеграції на підприємствах агропромислового комплексу / Л.В. Ярема // Актуальні проблеми економіки. Національна академія управління. – К., 2009. – № 2(92) – С. 115–122.
9. Ярема Л.В. Інтеграційно-економічні процеси в агропромисловому комплексі / Л.В. Ярема // Актуальні проблеми економіки. Національна академія управління. – К., 2008. – № 2(80) – С. 42-47.

УДК 005.585:005.336.1:502.174

Тебенко В.М.
к.е.н, доцент
Таврійський ДАТУ

ЕКОЛОГІЧНІ РИЗИКИ ІННОВАЦІЙ

***Анотація.** В статті викладено сутнісну характеристику екологічного ризику інновацій, основні поняття та властивості. Досліджено поняття екологічно спрямованого інноваційного розвитку економіки, підприємства; визначено показники та результати, які характеризують ефективність реалізації екологічної інновації.*

***Ключові слова:** екологічний ризик інновацій, екологічно спрямований інноваційний розвиток, інновація, екологічний ефект.*

Постановка проблеми. Інновації та інноваційна діяльність пов'язані зі значним ризиком, оскільки зміст інновацій складають зміни, які розглядаються як джерело доходу, а процеси і результати змін містять істотну частку елементів невизначеності і спричиненого нею ризику. При цьому раціональна поведінка полягає в тому, щоб не ігнорувати ризик, а належним чином враховувати для обґрунтування заходів, спрямованих на його попередження, зниження чи компенсацію. Екстенсивний підхід до використання природних

ресурсів, застосування екологічно небезпечних технологій, затримки з впровадженням енерго– та ресурсоемних технологій ускладнюють вихід економіки України з соціально-економічної кризи. Одним із найбільш реальних шляхів виходу із ситуації, що склалася, є виробництво і просування на ринку екологічних інновацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняними та зарубіжними науковцями глибоко опрацьовані теоретико-методологічні основи якісної та кількісної оцінки економічних ризиків, розроблені методи їх урахування і зниження, але, як показує практика, існують невирішені проблеми економічної оцінки інноваційних ризиків, і особливо екологічних ризиків інновацій, які мають свої специфічні особливості.

Теоретичні та практичні аспекти в сфері інновацій були висвітлені у працях науковців: В. Василенко, О. Волкова, С. Володіна, О. Дація, М. Зубця, С. Ілляшенка, М. Йохна, М. Кісіля, А. Музиченка, П. Саблука, В. Стадніка, С. Турчіної, В. Федоренка, Л. Федулової та інш.

Однак, незважаючи на достатньо глибокі та вагомні наукові здобутки з зазначених питань, проблема вибору напряму екологічно спрямованого інноваційного розвитку підприємств залишається невирішеною в повній мірі. Недостатньо розроблені питання визначення та класифікації екологічних ризиків інновацій, вони потребують подальшого, більш ґрунтовного вивчення. Не розв'язані проблеми визначення сутності і вартісного урахування проявів окремих видів екологічних ризиків.

Мета статті. Метою роботи є формування теоретико-методичного підходу до оцінювання ефективності напрямів екологізації інноваційної діяльності підприємств, реалізація яких дозволить зміцнити їх ринкові позиції, забезпечити еколого-економічну безпеку.

Виклад основного матеріалу. Як показує світовий досвід, рівень розвитку національної економіки безпосередньо залежить від інноваційної активності її господарюючих суб'єктів. Питома вага підприємств, що впроваджували інновації в цілому по Україні в 2009 році становила - 10,7 %. В цей рік

на промислових підприємствах було впроваджено 1893 нових технологічних процесів (з них 753 маловідходних та ресурсозберігаючих), освоєно виробництво нових видів продукції - 6685 найменувань (що перевищує рівень 2007 року на 4159 найменувань).[5]

На сучасному етапі розвитку України, коли екологічні проблеми стали на рівень з соціально-економічними, необхідним є перехід на екологічно спрямований інноваційний розвиток у руслі концепції сталого розвитку. Однак інноваційна діяльність пов'язана зі значним впливом елементів невизначеності і спричиненого нею ризику. Серед множини інноваційних ризиків знаходять своє місце і екологічні, втрати від проявів яких можуть бути дуже значними, що потребує їх обов'язкового урахування при економічному обґрунтуванні інноваційних проектів.

Екологічний ризик інновацій зумовлений імовірністю втрати ресурсів (зниження доходів чи збільшення витрат) суб'єктами інноваційного процесу внаслідок антропогенних або техногенних змін природних об'єктів. Виокремлюють такі особливості екологічних ризиків: необхідність врахування вимог екологічного законодавства при виявленні та оцінці екологічних ризиків, всеосяжність наслідків, ймовірність спричинених прямих та непрямих наслідків, наявність граничних значень забруднень, можливість тривалого впливу забруднень, висока капіталомісткість заходів і довгі терміни їх реалізації, неефективність деяких заходів у короткостроковому періоді.[4]

За період 2006 - 2009 років обсяг капітальних інвестицій та поточних витрат на охорону та раціональне використання природних ресурсів в Україні збільшився на 3706,9 млн.грн., або на 50 %. З них найбільшу питому вагу займають інвестиції на очищення зворотних вод - 46,8 %. Витрати на науково-дослідні роботи природоохоронного спрямування збільшилися зі 115,3 млн.грн. - у 2006 році, до 194,8 млн.грн. – у 2009 році.

Протягом 2009 року на охорону навколишнього природного середовища підприємствами, організаціями та установами України було витрачено 11,1 млрд. грн., з яких 72 % (8 млрд.грн) – поточні витрати на охорону при-

роди, пов'язані з експлуатацією і обслуговуванням засобів природоохоронного призначення, 23% (2,5 млрд.грн) – інвестиції в основний капітал, направлені на будівництво та реконструкцію природоохоронних об'єктів, придбання обладнання для реалізації заходів екологічного спрямування і 5 % (0,6 млрд.грн.) - витрати на капітальний ремонт природоохоронного обладнання. Більше половини капітальних інвестицій та поточних витрат від сумарного обсягу по країні було освоєно підприємствами Дніпропетровської (2573,4 млн.грн.), Донецької (1844,1 млн.грн.), Донецької (1844,1) та Луганської (1512,5 млн.грн.) областей.

Під екологічно спрямованим інноваційним розвитком економіки слід розуміти закономірний процес кількісно-якісних змін у межах економічної системи, її перехід на новий якісний рівень та удосконалену форму, що означає постійне підвищення ефективності виробництва з використанням нововведень та удосконаленням його екологічного рівня. Тобто це процес неухильного і послідовного створення, впровадження та поширення екологічно спрямованих інновацій, які сприяють задоволенню існуючих та потенційних потреб споживачів та суспільства в цілому, без загрози вичерпання потенціалу інтегрального ресурсу та можливості забезпечення інтересів та потреб майбутніх поколінь у довгостроковій перспективі.[2]

За результатами сучасних наукових досліджень, вплив технологічного фактору на кризову екологічну ситуацію є вирішальним. У зв'язку з розвитком промисловості, усе більшим втрачанням людини у навколишнє природне середовище поширюються різноманітні види екологічних ризиків. Екологічні ризики інновацій по природі їх виникнення та основним ознакам можна класифікувати на наступні види: природно-екологічний, еколого-політичний, еколого-нормативний, соціально-екологічний, еколого-демографічний, еколого-економічний, техногенний. [4]

Екологічні ризики спроможні впливати на ефективність процесів розробки та просування на ринку нових продуктів (технологій) та потребу-

ють належної оцінки і врахування при обґрунтуванні інноваційних проєктів.

Екологічний ефект характеризує вплив інноваційної діяльності суб'єктів господарювання на довкілля. Екологічний ефект інноваційної діяльності оцінюється: зменшенням забруднення атмосфери, землі, води шкідливими компонентами; зменшенням кількості відходів виробництва; підвищенням ергономічності виробництва (зниженням рівня шуму, вібрації, електромагнітного поля тощо); покращенням екологічності продукції; зниженням сум штрафів за порушення екологічного законодавства і нормативних документів. [1]

Очікувана ефективність напряму екологічно спрямованого інноваційного розвитку визначається за критерієм ринкової оптимальності та за показником чистої поточної вартості NPV, внутрішньої норми дохідності IRR, рентабельності PI та періоду окупності PP з урахуванням ризику за трьома варіантами прогнозу (песимістичним, найбільш ймовірним та оптимістичним).

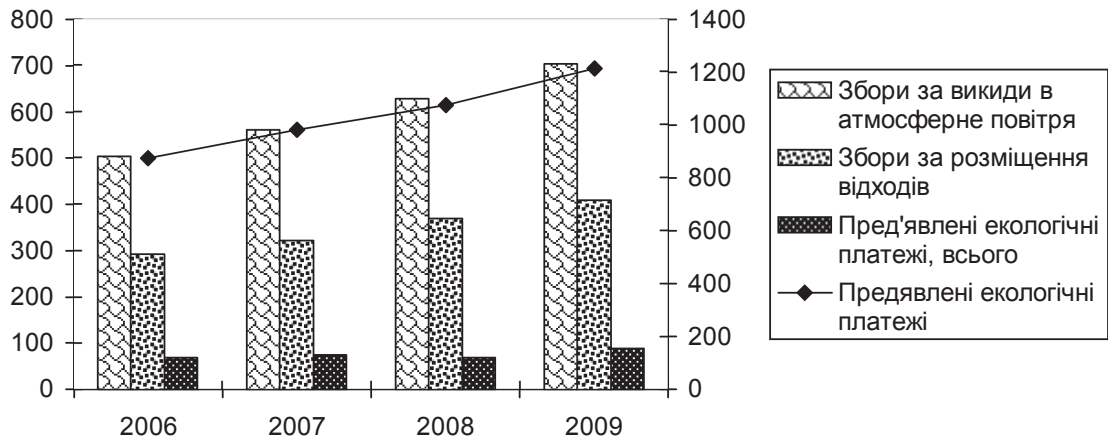

Рис 1 Динаміка зборів за забруднення навколишнього природного середовища, млн.грн.

Протягом 2009 року підприємствам, організаціям, установам за забруднення навколишнього природного середовища і порушення природоохоронного законодавства пред'явлено екологічних платежів на загальну суму

1209,6 млн.грн., з них 58% (702,2 млн.грн) – збори за викиди в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел, 34 % (408,5 млн.грн) – збори за розміщення відходів та 7 % (88,0 млн.грн) – збори за скиди забруднювальних речовин у водойми. На позови про відшкодування збитків і втрат, заподіяних в результаті порушення природоохоронного законодавства, та штрафи за адміністративні правопорушення у сфері охорони природи припадає 1 % екологічних платежів (відповідно 8,8 та 2,1 млн.грн.)

Основними платниками зборів за забруднення природного середовища були підприємства, які виробляють та розподіляють електроенергію, газ та воду (пред'явлено зборів на суму 541,3 млн.грн., або 45 % від сумарного обсягу по країні), добувної промисловості (252,3 млн.грн., або 21 %), металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів (188,9 млн.грн., або 16 %).

Підприємствами, організаціями, установами країни фактично сплачено протягом 2009 року 1107,1 млн.грн. зборів за забруднення навколишнього природного середовища. Серед регіонів країни найнижчою була частка сплати пред'явлених зборів за забруднення довкілля у м. Севастополі (62 %), а також у Закарпатській (64 %), Луганській (73 %), Кіровоградській (78 %) і Донецькій (79 %) областях. У сумарному обсязі фактично сплачених зборів за забруднення навколишнього природного середовища по країні дві третини – це збори, які надійшли від підприємств Дніпропетровської (256,2 млн.грн), Донецької (232,4 млн.грн.), Запорізької (64 млн.грн.), Луганської (85,8 млн.грн.) областей та м. Києва (99 млн.грн.)

Висновки. Створення складних технологічних систем призводить до значного збільшення техногенного навантаження та екологічного ризику. Особливої актуальності в екологічній оцінці інновацій набуває їхня екологічна безпека. Через це необхідно підвищувати вимоги до якості проектування, виготовлення, експлуатації складних технічних систем, їхньої надійності; створювати технічні засоби, що автоматично блокують наслід-

ки недоліків у рівні організації праці, техніки й технології, що запобігає аваріям і ліквідує їх наслідки.

В Україні за останнє десятиліття дещо зменшилися викиди забруднюючих речовин в атмосферу і водні басейни, що було пов'язано переважно із згоранням промисловості. Проте загальна екологічна обстановка в Україні не поліпшується, оскільки продовжується кумулятивне накопичення забруднюючих речовин в атмосфері, воді і ґрунті, зростають обсяги відходів як внутрішнього так і зарубіжного походження, питоме забруднення на одиницю послуг та продукції.

Трапляється, що інновація, перспективна з огляду на можливості її комерціалізації, однак потребує значних витрат на ліквідацію наслідків її впливу на довкілля. Оцінювання інновації дає змогу точніше врахувати усі результати і наслідки, які очікуються від її втілення у життя, і прийняти правильне рішення щодо доцільності її реалізації.

***Анотація.** В статті изложены сущностная характеристика экологического риска инноваций, основные понятия и свойства. Исследованы понятия экологически направленного инновационного развития экономики, предприятия, определены показатели и результаты, характеризующие эффективность реализации экологической инновации.*

***Ключевые слова:** экологический риск инноваций, экологически направленное инновационное развитие, инновация, экологический эффект.*

***Summary.** In this article the essential characteristics of environmental risks of innovation, the basic concepts and properties. The concept of environmentally oriented innovation development of economy, enterprise; the indicators and outcomes that characterize the efficiency of the implementation of ecological innovation.*

***Key words:** ecological risk innovations, environmentally focused innovation development, innovation, environmental effect.*

Література.

1. Волков О. І. Економіка і організація інноваційної діяльності: Підручник / О. І. Волков, М. П. Денисенко. - третє вид. – К.: Центр учбової літератури, - 2007. – 662 с.

2. Ілляшенко С. М. Управління екологічними ризиками інновацій : [монографія / за ред. д.е.н., проф. С. М. Ілляшенка] / С. М. Ілляшенко, В. В. Божкова. – Суми : Унів. Кн., 2004. – 214 с.
3. Йохна М. А. Економіка і організація інноваційної діяльності : Навчальний посібник. / М. А. Йохна, В. В. Стадник. – К.: Видавничий центр „Академія”, 2005. – 400 с.
4. Лук'янова В. В. Економічний ризик : Навч. пос. / В. В. Лук'янова, Т. В. Головач. – К.: Академ - видав. – 2007. – 464 с.
5. Статистичний збірник «Регіони України» 2010 в 2 томах : / за ред. О. Г. Осауленка - Державний комітет статистики України. - Київ 2010 р.
 - a. Т.1. – 2010. – 368 с.
 - b. Т.2. – 2010. – 805 с.

УДК 657.4:657.633

Трачова Д. М.
к.е.н., доцент
Сахно Л. А.
к.е.н., доцент
Таврійський ДАТУ

ОБЛІК НАДЗВИЧАЙНИХ ДОХОДІВ І ВИТРАТ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

***Анотація.** Визначено поняття та сутність надзвичайних подій для сільськогосподарських товаровиробників. Розроблено пропозиції щодо зменшення негативного впливу надзвичайних подій на результативність сільського господарства. Запропоновано удосконалення документального відображення доходів і витрат від надзвичайних подій в бухгалтерському обліку.*

***Ключові слова:** надзвичайні доходи, надзвичайні витрати, аналітичний облік, інформативність облікової документації.*

Вступ. Сільське господарство є ризикованим видом бізнесу. На значній частині території України досить часто повторюються несприятливі погодні умови для вирощування культур. На сьогодні сільгоспвиробники є мало не єдиною найуразливішою категорією товаровиробників, результати діяльності яких у разі непередбачуваних погодних умов або стихійного лиха (сильні